

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

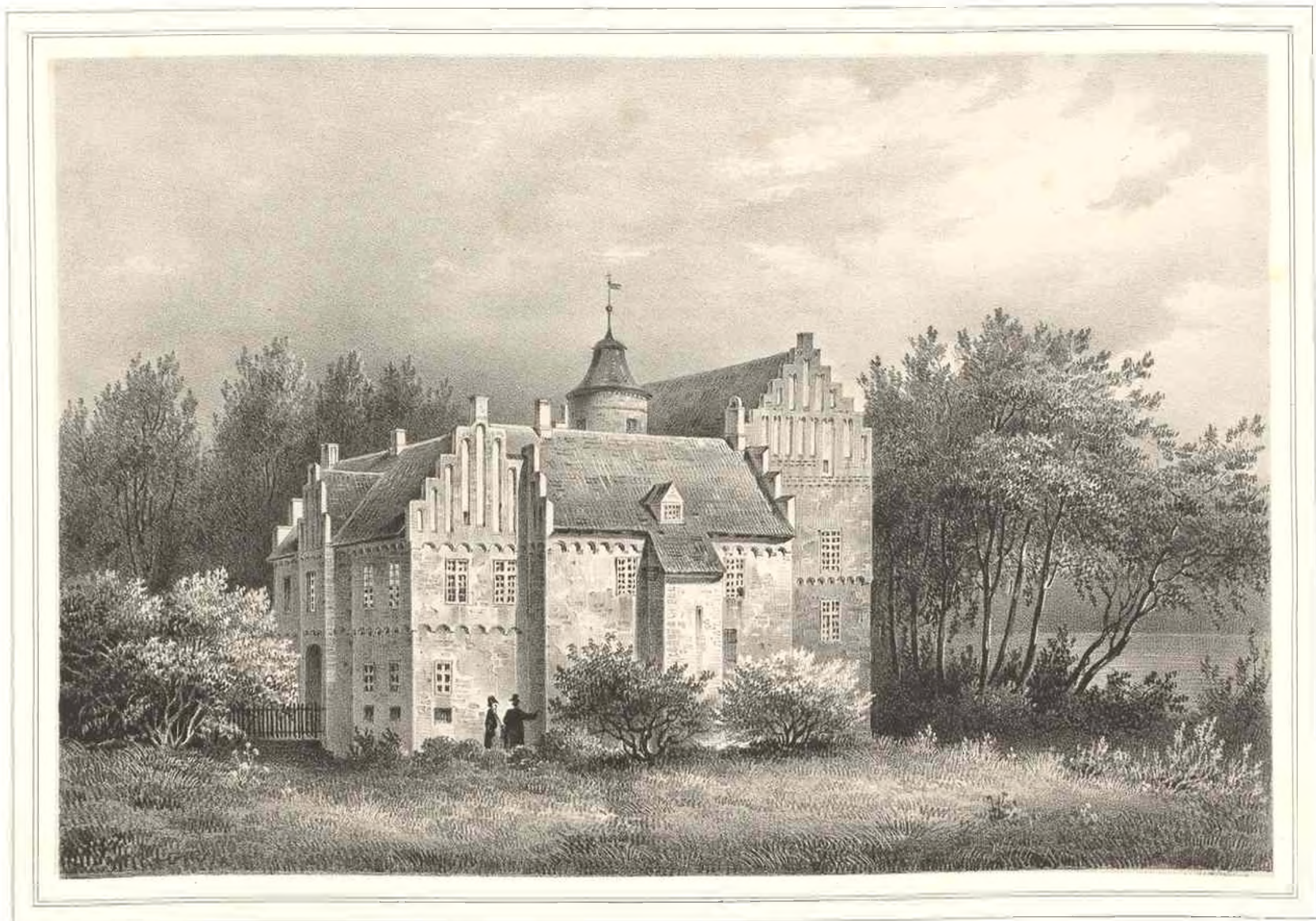
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. Richardt del.

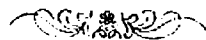
C. A. Reitzels Forlag

Em. Brøntzen & Co. lith. Inst.

RYGAARD

i Enev. opført 1593.

Rygaard.

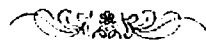
Denne Herregaard ligger smukt ved en lille Indsø i Langaa Sogn, Gudme Herred i Svendborg Amt, omtrent 1 Mil fra Store Belt, og bestaaer af en anseelig grundmuret Borgegaard med fire sammenbyggede Fløe, opført 1593 af Niels Bildt. Bygningen skal være opført i en Sump, paa nedbrammede Pæle, og har i sin Tid havt brede Grave med Vindebro, men nu ere Gravene paa de tre Sider fyldte, og blot den nordre endnu tilbage. Inde i Gaarden findes tvende runde Taarne, det ene midt paa den nordre Fløi, det andet i det vestre Hjørne af den søndre Fløi; fra begge Taarnene haves en vld Udsgt til Beltet med sine Øer og de talrige Seilere. Gaardsrummet er saa snævert at man neppe kan vende derinde med en Kareth med fire Heste for.

I den nordre Fløi — der er den største og anseeligste og paa høfstaacende Prospect vender ud imod Vandet — findes en saakaldet Riddersal, som gaaer igjennem hele Huset og er 12 Alen bred og 33 Alen lang; i hver Ende staae to aabne Kammer, og Væggene have i sin Tid været bedækkede med Frescomalerier, der dog nu ere overkalkede, saa det er vanskeligt at danne sig nogen Forestilling om hvad de Figurer skulle forestille, hvoraf man endnu finder Spor. — I dette Hus findes i den 2½—3 Alen tykke Overmuur en Nedgang, hvoraf de tre øverste Trappetrin endnu ere synlige; det Øvrige er fyldt med Gruus, Kalk og Muursteensbrokker. Formodentlig har den ført ned til et af de nederste Bærelser, hvor en Nische i Muren rimeligviis har dannet Udgangen, men efter Sagnet var Trappen Nedgangen til en Løngang, som gik ud under den nordre Grav og altsaa var anbragt for i Rødstilsælde at sikkre Besætningen

en-Udgang, en ikke ualmindelig Forsigtighedsregel i ældre Tid. Fra Spidsen af det nordre Taarn gaaer igjennem hele Overmuren heelt ned til Grunden et Hul paa omtrent et Qvarteer i Qvadrat; hvortil det har været brugt er vanskeligt at sige, men rimeligt er det at det skulde vedligeholde een eller anden Forbindelse med Fængslet.

Rygaard tilhørte i Midten af det 14de Aarhundrede en Ridder ved Navn Sauburd, efter hvis Død Fru Margrethe Sauburds Datter i Aaret 1372 fik sig udlagt „Rydegørdt, en Gaard udi Lango med 9 Bønder.“ Rimeligviis har hun bragt Gaarden til den ældgamle Slægt Serlin, — under Navnet Cernin ogsaa bosat paa Rygen, — der førte en springende Løve i sit Vaaben og var baade rig og anseet i Valdemar Atterdags og Dronning Margrethes Tid, men ved den Sidstes kraftige Reformers synes at have lidt store Tab. Claus Serlin til Binderup og Vedbygaard, hvis tvende Sønner faldt i Lief af Pommerns blodige Krige med Holtstenerne, benævnes i Slægtbøgerne til Rygaard, men om dette har været længere eller kortere Tid i Familien vides ikke; en Johannes Serlin i Hørby forekommer endnu 1475 og førte Familiens Vaaben, skjøndt Slægtbøgerne urigtigen angive den omtalte Claus som den sidste Mand. I det 15de Aarhundrede nævnes ellers den rige Familie Skinkel med Søsladene som Eier af Rygaard, dog sikkert uden nogen gyldig Grund; Hr. Berneke Skinkel og hans Søn Otto vare Panteherrer paa Rygaard, hvilket har foranlediget denne Forverling: noget Document, hvortil Skinkeler nævnes som Eiere af Rygaard, vil vist neppe kunne opvises. Derimod var den

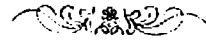
Rygaard.

rige Hr. Tørgen Urne i Christoffer af Bayerns og Christian den Førstes Tid i Besiddelse af Rygaard samt desuden af Søbygaard, Søbo, Brolykke, Hindemæ, Bondemosgaard, Aagaarde og Broholm, alle i Fyen, samt Engestofte paa Lolland; han tog i Aaret 1459 et Bidne om at endeel Jord paa Langaae Mark hørte under Rygaard, som han altsaa allerede dengang har eiet. En anden Hovedgaard i Sognet i hvin Tid var Langholm, som 1492 tilhørte Anders Tepsen, — i hvis Familie den havde været i 200 Aar og mere — men som allerede var forpunden i Aaret 1554 og blot benevnes „Langholms Bol“, der hørte „de andre Lodsieiere“ i Langaa til — nemlig foruden Kronbønderne og Rygaards Gierre — og udgjorde $\frac{1}{3}$ af Sognet. — Tørgen Urne døde i Aaret 1480 og skal have været Fader til 23 Børn, af hvilke den nysomtalte Rigsraad og Ridder, Hr. Johan Urne, Befalingsmand paa Kjøbenhavns Slot under Grevens Feide, Lehnsmænd paa Borreby og Rygaard, arvede Aagaarde og Rygaard efter Faderen og døde i Aaret 1537. Hans Frue var Anna Rønnow, en Søster til den bekjendte Biskop Joachim Rønnow i Roskilde, der efter Reformationens Indførelse holdtes i strengt Fængsel paa Gulland, uden at det lykkedes hans Baarsændes — hvortil blandt den svenske Konge Gustav Vasas — indstændige Forsønner at skaffe ham løs imod Caution, indtil han i Aaret 1544 døde, uden Tvivl netop som han skulde sættes paa fri Fod. Aarsagen til denne usædvanlige Strengthed er aldeles ubekjendt, men som Ophavsmand anfaae man almindeligen Kongens Cantzler, Johan Sreiss til Hæselager, Borreby og Hagested, og da nu Biskoppen døde, netop som Fængslets Dør skulde aabnes, paastod hans Søstersøn, Christoffer Urne til Rygaard, at Kongen og Cantzleren havde forgløvet denne hans Morbroder, hvorfor han truede med at „Jd og rød Luc skulde gaae over Danmark“; rigtignok nægtede han siden at have brugt saadanne Dtringer, men blev ved trende Bidner overbeviist derom og ved Rigsraadets Dom i Aaret 1549 tilfunden: 1) for Beskyldningen mod Kongen at være „en udrue og areløs Mand“, 2) for Beskyldningen mod Cantzleren at være „en areløs og losløs Logner og ei staae til troendes paa nogen ærlig Mand efter denne Dag“, og 3) for Trudselen at holdes „ubi Hægte og god Forvaring“ for ikke at gjøre Kongens Riger og Undersaatte Stæde eller Forsang. Ifølge denne Dom

sab Christoffer fængslet i 13 Aar indtil 1562, da Kongen gav ham fri imod den Forpligtelse at være Kongen huld og tro, ikke fo:etage sig noget imod Rigsraadet eller Rigets Indbyggere, og, hvis han haver til Nogen at tale, da at forfølge det ved Lands Lov og Ret, samt endelig ikke at ante eller klage paa Nogen for sin Fængsling, for hvilken Forpligtelse endeel Adelsmænd gif i Caution med 10,000 Daler. Desuagtet mødte Christoffer Urne Aaret efter paa Viborg Landsdthing og bestyldte een af Landsdommerne, Axel Junil til Billestrup, for at have grebet ham uærligt, samt udfordrede ham til Duel, da denne forsvarede sig med at han havde handlet efter Kongens Befaling. For denne Færd, som stred imod den udstædte Forpligtelse, indstævnedes nu Christoffer Urnes Forlovere for Rigsraadet — ved hvilken Leilighed hans Frue, Kirstine Lykke, sætte hans Sag — og dømtes til at betale de 10,000 Daler, en Strengthed, som kun lidet stemmer med de endnu saa almindelige Forestillinger om hvin Tids temfældige Fremgangsmaade, naar Sagen gjaldt Adelsmænd. — Christoffer Urne selv har formodentlig forladt Landet af Frygt for en ny Fængsling og forekommer ikke oftere, hvorimod hans Frue, Kirsten Lykke til Næslund, — tidligere gift med Ludvig Munk til Balsgaard — nævnes hyppigen som Gier af Rygaard i den lange Aarække, medens Manden sad i Fængsel eller var i Landflygtighed. — Efter hendes Død tiltraadte Børnene, Johan og Margrethe, Rygaard, men maatte 1573 isølge Herredagens Dom udlægge til deres Faders Søster, Jomfru Mette Urne — som siden fik Alexander Durham, — „hvis Aro hende er tilfaldet i Rygaards Hovedgaard i Huse og Bygning, Løssøre, Bo og Bostab, og deslige al Oppebørjel, som hende med Rette kunde tilfalde fra første afgangne deres Fader Christoffer Urne annammede og fik Rygaard“; hendes Andeel er imidlertid sikkert bleven hende afløst, thi de to Sødfende synes at have eiet Gaarden alene, og, da Broderen Johan døde ugift, tilfaldt hele Eiendommen Margrethe Urne og hendes Mand, Niels Wildt til Ravnholt, Lehnsmænd paa Bergenhuss og siden paa Gulland, der i Aaret 1593 opførte den nuværende anseelige Hovedbygning. Han døde 1622, som sidste Mand af sin Slægt, hans Frue 1630, deres ældste Datter, Kirsten Bildt, bragte Gaarden til Nsmus von Ahlesfeld, og disses eneste Datter, Anna von Ahlesfeld, til Justitsraad Henrik Lange, — af Familien med een Rose i Baabenet, —

Rygaard.

der 1664 kjøbte den nyoprettede Avlsgaard Bormarkgaard i Højselager Sogn af Fru Ingeborg Parsberg. Hans Frue, Anna von Ahlefeldt, døde 1655, hvorefter han ægtede Zypolita von Zahn, der i en Dagbog, som endnu opbevares, har indført endel Optegnelser om sig og sine; man seer deraf at Justitsraad Lange 1667 solgte sine to Gaarde i Fyent, som han frasklyttede den 17de April 1668, og drog op til Fuglsig i Bendisyssel, der hidtil havde været bortforpagtet, men som han nu selv tiltraabte og siden beboede. For at vise, hvorledes en adelig tydsk Dame her i Landet i hiin Tid stred sit Moderemaal, følge her et Par Rinter af Fruens Optegnelser: „Vor Zeugennis wasz Hendrich lange Weinsz Her Mansz bruder sohn vor Zeug Mitt nach fridrich bekommen hat;“ . . . „und sagetten wir dem forpachter auff foglsig den Hof auff, dazß wir ihm selbsten auff Wallborig Dag 1668 bewonen wollten;“ saaledes er det altfammen, saa hun unægteligen maa betragtes som noget svag i Ret-skrivning.

Justitsraad Lange solgte Rygaard med Bormarkgaard til Justitsraad Peder Pedersen Lerche, Afskæjor i Høiesteret, som 1679 lod sig optage i Adelsstanden og af Rygaard med underliggende Avlsgaard og tilliggende Bøndergods oprettede et Stamhuus, der ved hans Død i Aaret 1683 tilfaldt hans eneste Søn, daværende Kammerjunker Vincents Lerche, siden Geheimeraad, Overceremonimester, Ridder af Elephanten og Ordenen de l'union parfaite, Stamherre til Lærchenfeld. Han gjorde 1687 Bormarkgaard til en complet Hovedgaard ved at underlægge den Bøndergods, og solgte 1694 med kongelig Tilladelse begge Stamhusene, af hvilke Rygaard blev kjøbt af Oberst Hans Frederik Pultz, medens den underliggende Bormarkgaard kom til Forpagter Hans Thomsen og senere — forinden den havde bestaaet i 100 Aar — atter forvandlede til 3 Bøndergaarde under Højselagers Gods, saaledes som den havde været fra Begyndelsen af.

Oberst Pultz døde i Aaret 1714, hvorefter Rygaard tilfaldt hans Søn, Ritmester Peder Pultz, hvis Enke, Baronesse Edel Margrethe von Gylden-crone til Tidsehlolt, 1768 solgte Rygaard med Langaa og Drendrup Kirker samt underliggende Bøndergods til Geheimne-Statsminister Grev Adam Gottlob Moltke af Bregentved, der allerede var i Besiddelse af Glorup og hvis Gulefrue,

Sophie Hedvig von Raben, af de tre Godser Glorup, Anhof og Rygaard 1793, Aaret efter sin Ægtefælles Død, oprettede Stamhuset Moltkenborg til Fordeel for sin ældste Søn, Grev Gebhard Moltke, nu Geheimne-Conferentsraad Grev Moltke Svitfeldt, Ridder af Elephanten, Storfors af Dannebrog og Dannebrogsmænd, der i mangfoldige Aar har tjent sit Fædreland i forskjellige Embedsstillinger og nu tilbringer sine Dage i Kollighed paa sine Godser.

Rygaards Hovedgaards Jorder bestaae af omtrent 322 Td. Agerland og 30 Td. Land Eng, anjat til privil. Hartkorn 40 Td. 7 Sk. 1 Fdk, 1½ Alb.

uprivil. do. „ — 6 — 2 — 3 —

Skovene udgjøre omtrent 143 Td. Land, privil.

Skovst. Hartk. 5 — 3 — 1 — 1 —

Bøndergodsset uprivil. Ager og Engs Hartkorn . 201 — 3 — 3 — 1 —

privil. do. „ — 3 — „ — 1 —

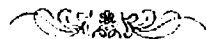
Udgjør Hartkorn af alle Slags 249 Td. 1½ Alb.

Tilleg til Beskrivelsen over Bregentved.

Efterat det forrige Hefte var udkommet har jeg modtaget nedenstaaende Dphysninger.

I Anledning af Deres Skrivelse af 18de dennes, betreffende de deri omhandlede Dphysninger, hvilke De har attraaet at erholde, deels forsaavidt angaaer Arealet af de til Grevskabet Bregentved hørende Hovedgaarde og Avls-gaarde, og deels Dphysning af, i hvilke Sogne Grevskabets Bøndergods er beliggende, og Indtagterne, som deraf oppebæres, undlader jeg ikke herved at melde:

N y g a a r d.

1. Hvad Areal et angaaer, da henhører til:

Bregentved Hovedgaard	1,000	Tdr	Ld.	Ager	og	Eng	og	728	Tdr	Ld.	Fredskov.
Sophiendal	—	692	—	—	—	—	—	471	—	—	—
Thurebyeholm	—	1,763	—	—	—	—	—	1,609	—	—	—
Juellinge	—	1,022	—	—	—	—	—	636	—	—	—
Tryggevelde	—	676	—	—	—	—	—	169	—	—	—
Alslevgaard	—	451	—	—	—	—	—	672	—	—	—
Marienhøi	—	479	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Det til sidstnævnte Gaard hørende Skovareal er indbefattet under det ovenfor ved Juellinge Hovedgaard anførte Areal.

og 2. Sognene, i hvilke Bøndergodsset er beliggende, ere:

Hasle, Dalbye, Freersløv, Tersløv, Førsløv, Thurebye, Endersløv, Sædder, Braabye, Hellested, Frøsløv, Carise, Aldsløv, Faxe og Haarløv.

Al Creaturer og Besætning holdes paa Hovedgaardene, saafom:

Bregentved	circa	170	Keer.
Sophiendal	—	150	—
Thurebyeholm	—	300	—
Juellinge	—	200	—
Tryggevelde	—	130	—
Alslevgaard	—	100	—

Marienhøi er endnu under Indretning og kan ei bestemt opgives.

Gaardene drives samtlige for Tiden for egen Regning og ere derefter forsynede med den for enhver fornødne Besætning af Heste, m. v. Paa Thurebyeholms Jorder agtes opført en Schæfferie Gaard, der vil blive circa 6 à 700 Tdr Ld., og med et lige Areal formindste Thurebyeholms nærværende Tilliggende.

Med Undtagelse af Marienhøi, der drives aldeles uden Hoverie, og den fornævnte Afbygger Gaard ved Thurebyeholm, hvortil ligeledes ei agtes anvendt Hoverie, drives de øvrige Hovedgaarde deels ved og deels uden Hoverie, idet nemlig Hovieret steds mere og mere formindstes, efterhaanden som Fæsterne ønske at befries derfor og see sig istand til at erlægge den Godtgjørelse, der behøves for dets Afløsning.

Hvad endeligen angaaer Indtægterne af Bøndergodsset, da kunne disse omtrentlig anslaaes til 8 Tdr. Sæd aarligen af hver Gaard, foruden det Hoverie, vedkommende Fæstere enten forrette in natura, eller, saafremt de for Hovieret ere befriede, det Beberlag, som er traadt i sammes Sted; Gaardenes Antal paa Øreskabet ere 332.

Kjøbenhavn, den 31te December 1845.

H. B. Moltke.

